

PRÁVNÍ MONOGRAFIE

Culpa in contrahendo

ZBYNĚK MATULA

Wolters Kluwer
Česká republika

Vzor citace: MATULA, Z. *Culpa in contrahendo*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012. 108 s.

Právní stav publikace je k 1. 1. 2012.
Lektoroval prof. JUDr. Jan Hurdík, DrSc.
© Mgr. Zbyněk Matula, 2012
ISBN 978-80-7357-719-3

Obsah

Seznam použitých zkratk	VIII
Poděkování	IX
Slovo o autorovi	X
Úvod	1
1 Uvedení do problematiky	3
1.1 Obecné vymezení	3
1.2 Jheringova koncepce culpa in contrahendo	6
2 Culpa in contrahendo v německém právu	9
2.1 Vymezení koncepce	9
2.2 Vývoj institutu	11
2.3 Předšmluvní závazkový vztah	13
2.4 Skutkové podstaty culpa in contrahendo	14
2.4.1 Porušení povinnosti nepůsobit škodu	14
2.4.2 Porušení informačních povinností	15
2.4.2.1 Zamezení platnosti smlouvy	16
2.4.2.2 Uzavření smlouvy v důsledku porušení informačních povinností	17
2.4.3 Ukončení vyjednávání o smlouvě bez legitimního důvodu	19
2.5 Zavínění	20
2.6 Následky porušení předšmluvních povinností	21
2.7 Promlčení	24
2.8 Culpa in contrahendo a třetí osoby	24
3 Culpa in contrahendo v rakouském právu	26
3.1 Vymezení koncepce	27
3.2 Vývoj institutu	28
3.3 Předšmluvní závazkový vztah	31
3.4 Skutkové podstaty culpa in contrahendo	32

3.4.1	Porušení povinnosti nepůsobit škodu	32
3.4.2	Porušení informačních povinností	33
3.4.2.1	Zamezení platnosti smlouvy	34
3.4.2.2	Uzavření smlouvy v důsledku porušení informačních povinností	34
3.4.3	Ukončení vyjednávání o smlouvě bez legitimního důvodu	35
3.5	Zavinění	36
3.6	Následky porušení předsmuvních povinností	36
3.7	Promlčení	37
3.8	Culpa in contrahendo a třetí osoby	37
4	Culpa in contrahendo ve francouzském právu	39
4.1	Vymezení koncepce	40
4.2	Vývoj institutu	42
4.3	Skutkové podstaty culpa in contrahendo	43
4.3.1	Porušení povinnosti nepůsobit škodu	43
4.3.2	Porušení informačních povinností	44
4.3.2.1	Ochrana důvěrných informací	45
4.3.2.2	Zamezení platnosti smlouvy	46
4.3.2.3	Uzavření smlouvy v důsledku porušení informačních povinností	46
4.3.3	Ukončení vyjednávání o smlouvě bez legitimního důvodu	46
4.4	Zavinění	47
4.5	Následky porušení předsmuvních povinností	48
4.6	Promlčení	49
4.7	Culpa in contrahendo a třetí osoby	49
5	Culpa in contrahendo v současných unifikačních projektech	50
5.1	Dobrá víra jako základ culpa in contrahendo?	51
5.1.1	Porušení informačních povinností	52
5.1.2	Ukončení vyjednávání o smlouvě bez legitimního důvodu	55
5.2	Následky porušení předsmuvních povinností	56
6	Shrnutí komparativní části	58

7	Culpa in contrahendo v českém právu	62
7.1	Současný stav	63
7.2	Relevantní ustanovení občanského zákoníku	64
7.3	Relevantní ustanovení obchodního zákoníku	66
7.4	Vlastní koncepce culpa in contrahendo	67
7.5	Skutkové podstaty culpa in contrahendo	71
7.5.1	Porušení povinnosti nepůsobit škodu	71
7.5.2	Porušení informačních povinností	72
7.5.2.1	Ochrana důvěrných informací	73
7.5.2.2	Zamezení platnosti smlouvy	74
7.5.2.3	Uzavření smlouvy v důsledku porušení informačních povinností	74
7.5.3	Ukončení vyjednávání o smlouvě bez legitimního důvodu	75
7.6	Zavinění	76
7.7	Následky porušení předsmělných povinností	76
7.8	Promlčení	79
7.9	Culpa in contrahendo a třetí osoby	79
8	Culpa in contrahendo v českém právu de lege ferenda	80
8.1	Porušení informačních povinností	80
8.2	Ukončení vyjednávání o smlouvě bez legitimního důvodu	82
8.3	Následky porušení předsmělných povinností	82
8.4	Promlčení	84
	Závěr	85
	Zusammenfassung	88
	Seznam použité literatury	90
	Rejstřík	94

Seznam použitých zkratk

AABGB	Allgemeines Bürgerliches Gesetzbuch
ALR	Allgemeines Landrecht für die preußischen Staaten
BGB	Bürgerliches Gesetzbuch
BGH	Bundesgerichtshof
BGHZ	Entscheidungen des Bundesgerichtshofes in Zivilsachen
CEC	Code européen des Contrats
DFCR	Draft Common frame of Reference
EvBl	Evidenzblatt (rozhodnutí rakouských soudů publikovaná v Österreichische Juristenzeitung)
NOZ	návrh nového českého občanského zákoníku
NJW	Neue Juristische Wochenschrift
NS	Nejvyšší soud
obch. zák.	obchodní zákoník (zákon č. 513/1991 Sb., ve znění pozdějších předpisů)
OGH	Oberster Gerichtshof
obč. zák.	občanský zákoník (zákon č. 40/1964 Sb., ve znění pozdějších předpisů)
PECL	Principles of European Contract Law
R	Sbírka soudních rozhodnutí a stanovisek vydávaná Nejvyšším soudem ČR
RG	Reichsgericht
RGZ	Entscheidungen des Reichsgerichts
SZ	Entscheidungen des OGH in Zivilsachen
UNIDROIT	Principles of International Commercial Contracts
ÚS	Ústavní soud
WGGB	Westgalizisches Gesetzbuch

Poděkování

Je milou povinností autora poděkovat na tomto místě především prof. JUDr. Janu Hurdíkovi, DrSc., za podnětné připomínky při zpracování této knihy. Poděkování patří také JUDr. Petru Lavickému, Ph.D., za pomoc při publikaci této práce a mým kolegům z advokátní kanceláře Zachveja & Blaško za podporu při její přípravě. Zvláštní dík patří rovněž mým nejbližším za jejich neustálé porozumění a toleranci.

Slovo o autorovi

Zbyněk Matula (* 1986) v současnosti pracuje jako koncipient v ostravské advokátní kanceláři Zachveja & Blaško. V roce 2011 získal na Právnické fakultě Masarykovy univerzity v Brně magisterský titul v oboru právo a právní věda. Na zdejší katedře občanského práva působí v rámci postgraduálního studia rovněž jako externí doktorand. Během studií se úspěšně účastnil studentských soutěží (Elsa Czech Moot Court Competition v občanském právu 2010 – 1. místo, Studentská vědecká odborná činnost 2010/2011 – cena děkanky Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně). Specializuje se především na občanské a obchodní právo se zaměřením na oblast smluvních závazkových vztahů. Jako spoluautor publikoval odborné statě týkající se problematiky námitek ručitele a jednostranných změn obchodních podmínek.

Úvod

Jak napovídá název práce, zabývá se následující text otázkou předsmuvní odpovědnosti. Ačkoli se počátek zájmu o tuto problematiku datuje do druhé poloviny 19. století, vývoj předsmuvní odpovědnosti neustává ani v současnosti. Zvláštní povaha rozebíraného institutu, lavírující mezi právem a etickými standardy, souvislost s vůdčími zásadami soukromého práva, pnutí mezi svobodou a odpovědností, obsažnost celého problému, napojení na další významná témata soukromoprávní regulace (zejména ochrana spotřebitele, resp. ochrana slabší smluvní strany obecně) či nesporný ekonomický podtext činí z *culpa in contrahendo* bezesporu výzvu pro moderní soukromé právo.

Charakter současné „informační“ společnosti a vzrůstající komplexnost vztahů přinášejí do předsmuvního vyjednávání stále častěji požadavek vynaložení vyššího úsilí a nákladů na straně jedné a potřebu tyto investice efektivně chránit na straně druhé. Rozumný kompromis by do této oblasti měla vnést právě citlivá koncepce předsmuvní odpovědnosti.

Obtížnost nalezení takového řešení naznačuje vývoj *culpa in contrahendo* prakticky v celé kontinentální Evropě, kdy specifický předmět regulace (předsmuvní fáze) a s jistou licencí „metaprávní“ charakter předsmuvní odpovědnosti komplikují i pouhou snahu o explicitní zachycení tohoto institutu v právní úpravě. Nejinak je tomu i v prostředí českého práva, jež prošlo v nedávné minulosti poměrně překotným (obsahově a hodnotově nekonzistentním) vývojem. Logickým vyústěním této situace je „neukotvenost“ rozebíraného institutu v českém prostředí (po teoretické i praktické stránce). Ambicí této práce proto je pokusit se zformulovat koncept *culpa in contrahendo* použitelný pro všechny typy soukromoprávních vztahů (tj. jak ve vztazích mezi profesionály, tak se spotřebiteli).

Předkládaná práce se člení na dvě části. Cílem první z nich bude poukázat na vývoj *culpa in contrahendo* obecně (teze R. von Jheringa) a zároveň předstříti vývoj problematiky a její současné pojetí na pozadí vybraných právních řádů a unifikačních projektů. Pro komparaci byl zvolen právní řád německý a rakouský¹, reprezentující (kvazi)kontraktní pojetí předsmuvní odpovědnosti jako jeden z významných směrů (následovaný více či méně např. v Řecku,

¹ Oba právní řády byly zvoleny také vzhledem k obsáhlosti tamější literatury a rozhodovací praxe týkající se *culpa in contrahendo* a též pro nesporná historická pojítka s českým prostředím.

Portugalsku či Nizozemsku), protiváhu pak představuje právní řád francouzský², zastávající (v zásadě opačný) delikt ní koncept *culpa in contrahendo*. Komplexní a sjednocující pohled na traktovanou problematiku přináší projekty tzv. spontánní unifikace (zde PECL, UNIDROIT principy³ a DFCR⁴). Při srovnání jednotlivých úprav bude poukázáno jak na vývoj *culpa in contrahendo*, tak na současné pojetí institutu. Předkládaná práce se za účelem zřetelnější komparace snaží sledovat jednotnou strukturní linii, případné odchylky jsou důsledkem odlišného pojetí *culpa in contrahendo* v jednotlivých doktrínách.

Cílem druhé části bude zodpovězení otázky, zda lze prezentované závěry přenést do českého prostředí. V této části bude také provedena kritická analýza současných závěrů domácí teorie a praxe a konstrukce vlastního pojetí celé problematiky.⁵ Závěrem bude stručně probrána a zhodnocena úprava před-smluvní odpovědnosti *de lege ferenda* v podobě připravované rekodifikace soukromého práva.

² Pasáž o francouzské doktríně před-smluvní odpovědnosti nahrazuje původně zamýšlenou komparaci s *culpa in contrahendo* v mezinárodním obchodě (zejména Vídeňská úmluva o mezinárodní koupi zboží). Důvodem byla především blízkost francouzských závěrů současným judikатурním výstupům českého NS (jak bude naznačeno v příslušné kapitole). Máme za to, že zcela optimální by bylo zařazení také některého z právních řádů common law, jež jsou v hodnocení před-smluvní odpovědnosti spíše odmítavé (v důsledku nedostatku prostoru pro hlubší rozbor je na některé záměry alespoň odkázáno v poznámkovém aparátu).

³ Verze 2004.

⁴ V této práci vycházíme ze znění, jež bylo publikováno nakladatelstvím Sellier. Srov. VON BAR, Ch., CLIVE, E., SCHULTE-NÖLKE, H. (eds.) *Principles, Definitions and Model Rules of European Private Law: Draft Common Frame of Reference (DCFR)*. Outline Edition. Munich: Sellier, 2009, s. 177 a násl.

⁵ V této části se opíráme také o závěry obsažené ve stati prof. Jana Hurdíka, jež nebyly dosud publikovány. Tyto myšlenky budou v předkládané monografii použity s laskavým svolením jejich autora, a to s následující citací: HURDÍK, J. *Culpa in contrahendo im tschechischen Zivilrecht de lege lata / de lege ferenda*. Das Symposium: Das vorvertragliche Schuldverhältnis und seine Verletzung durch Verschulden beim Vertragsabschluss (*culpa in contrahendo*).